

Bladkenmerken bepalen aan bladen aan kortloten in de zon. Langlot- en schaduwbladen kunnen op cruciale kenmerken afwijken. Controleer meerdere bladen aan een plant.

- 1a. Blad zonder een vrij deelblaadje. Onderzoek het blad aan een kortlot dat direct zonlicht vangt (m.n. van belang bij *S. intermedia*!) **2**
- 1b. Blad met tenminste één vrij deelblaadje. Onderzoek het blad aan een kortlot dat direct zonlicht vangt **4**
- 2a. Blad met duidelijke lobben, onderzijde (geelgroen-)grijsviltig behaard **3**
- 2b. Blad niet ingesneden, onderzijde dicht witviltig behaard ***S. aria*⁰**
- 3a. Blad eirond, c. 1,3 x zo lang als breed, met 9—11 paar zijnerfen, onderzijde grijsviltig behaard. Vrucht kogelrond. ***S. austriaca*¹**
- 3b. Blad langwerpig, c. 1,5 x zo lang als breed, met (5—)6—9 paar zijnerfen, onderzijde geelgroen-grijsviltig behaard. Vrucht langer dan breed. ***S. intermedia*²**
- 4a. Blad onregelmatig geveerd met een eindblaadje dat veel groter is dan de andere 1—10 deelblaadjes **5**
- 4b. Blad regelmatig geveerd, met (9—)11—19 deelblaadjes en het eindblaadje ten hoogste zo groot als de overige deelblaadjes ***S. aucuparia***
- 5a. Vrucht langer dan breed of rolrond, helderrood. Blad met 14—27 nerven en 1—9 deelblaadjes **6**
- 5b. Vrucht breder dan lang, donkerrood. Blad met 14—23 nerven en 1—5 deelblaadjes ***S. hybrida***
- 6a. Blad aan de onderzijde aanvankelijk groenachtig viltig behaard, tegen het eind van de zomer kaal wordend; met 14—20 nerven en 4—8 deelblaadjes ***S. x liljeforsii*³**
- 6b. Blad aan de onderzijde blijvend grijswit viltig behaard; met 16—27 nerven en 1—5 deelblaadjes. ***S. x thuringiaca (S. x pinnatifida)*⁴**

Soorten niet in de sleutel voor NL, maar wel gevonden in België (opm door RBarendse, 2014):

Sorbus torminalis (inheems in België (Wallonië), in Vlaanderen 1 vondst van een verwilderde plant) : Bladen enkelvoudig, in het onderste deel diep gelobd, met 8-13 nerven, aan de onderzijde kaal of aanvankelijk behaard, vruchten groenachtig bruin.

Sorbus x tomentella (*Sorbus aria* x *torminalis*, een zeer zeldzame kruising) : Bladen met 12-20(-24) nerven, groter dan bij *S. torminalis* en in tegenstelling tot deze viltig aan de onderzijde, ten opzichte van *S. aria* is het blad meer gelobd en heeft het een langere bladsteel.

Sorbus domestica (1 melding met herbariummateriaal uit 1873) : als *S. aucuparia* met geheel geveerde bladen met symmetrische voet van de deelblaadjes (asymmetrisch bij *S. aucuparia*) en peervormige vruchten ter grootte van een kers, 15-50 x 18-40 mm (breedte is 9-14 mm in *S. aucuparia*).

Sorbus latifolia (verwilderd met alleen meldingen in 1986 en 1987) : Enkelvoudig blad, grijs of geelgrijs viltig aan de onderzijde, ten hoogste 1,5 maal zo lang als breed en afgeknotte bladvoet. Bladsteel 2,5 -4(-5) cm. Lijkt op *x tomentella* maar vruchten oranje, blad dik leerachtig en met (13-)14-21(-22) nerven en bladvoet afgerond tot afgeknot.

Zie ook <http://waarnemingen.be/soort/info/196788> (Rutger Barendse)

Noten

⁰ Let op: de rijpe vruchten van *Sorbus aria* zijn rood gekleurd en hebben weinig lenticellen. Bomen met vruchten die bij rijpheid oranje kleuren en veel lenticellen hebben, en bovendien bladen hebben die aan de onderzijde groenachtig-witviltig behaard zijn zouden betrekking kunnen hebben op *Sorbus croceocarpa*. Deze soort is bij ons (waarschijnlijk) weinig in cultuur, maar in UK op ruime schaal

inburgerend in Wales en Engeland. Het is niet onmogelijk dat *S. croceocarpa* ook in NL wordt aangetroffen.

¹ Schriftelijke mededeling T.Rich: uit aanplant op grote schaal verwilderend in Denemarken, nog zeldzaam in UK. Bij ons zeer zeldzaam maar wel al reeds lange tijd in cultuur en om die reden in Nederland te verwachten.

² Langlot- en schaduw-bladen van *Sorbus intermedia* hebben soms deelblaadjes!

³ Hybride van *S. aucuparia* x *intermedia*

⁴ Hybride van *S. aria* x *aucuparia*

Geraadpleegde literatuur

Hensen, K.J.W., 1958. In Nederland gekweekte overgangsvormen tussen *Sorbus aria* (L.) Crantz en *Sorbus aucuparia* L. Jaarboek Nederlandse Dendrologische Vereniging 21: 189—204.

Koning, J. de, J.W. van den Broek, H.J. van der Laar & G. Fortgens, 2000. Nederlandse dendrologie, 13^e druk. p. 478-486.

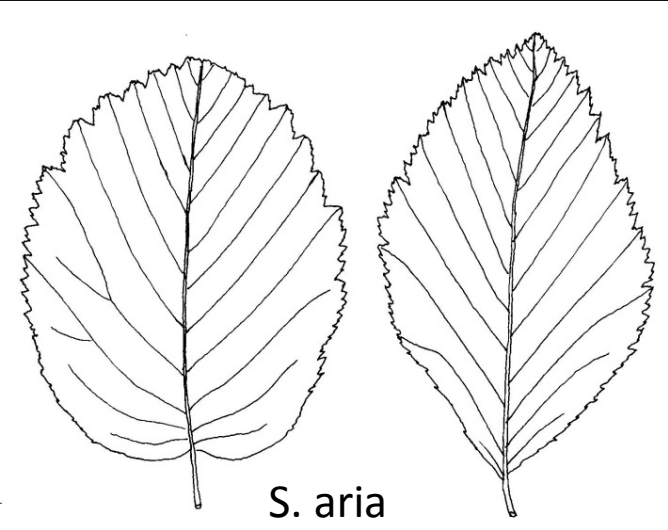
Krüssmann, G., 1962. Handbuch der Laubgehölze, Band II. p. 480-488.

Meyer, N., L. Meierott, H. Schuwerk & O. Angerer, 2005. Beiträge zur Gattung *Sorbus* in Bayern. Berichte der Bayerischen Botanischen Gesellschaft Sonderband: p. 5—216. (sleutel en foto's: [http://offene-naturfuehrer.de/web/Sorbus_in_Bayern_%28N. Meyer, L. Meierott, H. Schuwerk %26 O. Angerer%29](http://offene-naturfuehrer.de/web/Sorbus_in_Bayern_%28N.%20Meyer,%20L.%20Meierott,%20H.%20Schuwerk%26%20O.%20Angerer%29))

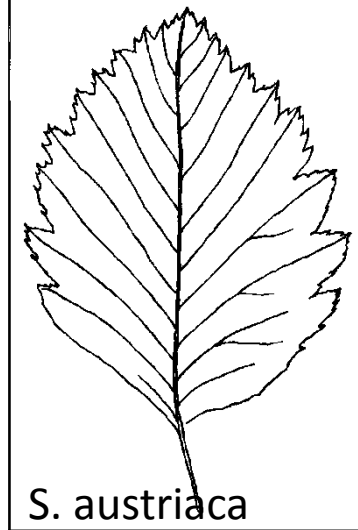
Rich, T.C.G. 2007. *Sorbus* x *liljeforsii*, a name for the *S. aucuparia* x *intermedia* hybrid (Rosaceae). Nordic Journal of Botany 25: 339-341.

Rich, T.C.G., L. Houston, A. Robertson & M.C.F. Proctor, 2010. Whitebeams, Rowans and Service Trees of Britain and Ireland. A monograph of British and Irish *Sorbus* L. B.S.B.I. Handbook No. 14. 223 pp.

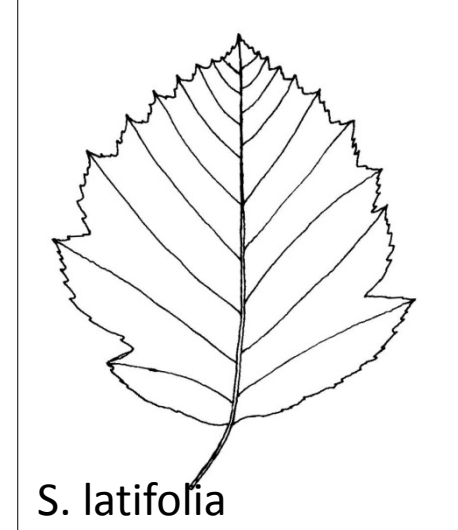
Stace, C. 2010. New Flora of the British Isles, 3rd ed. p. 201-215.

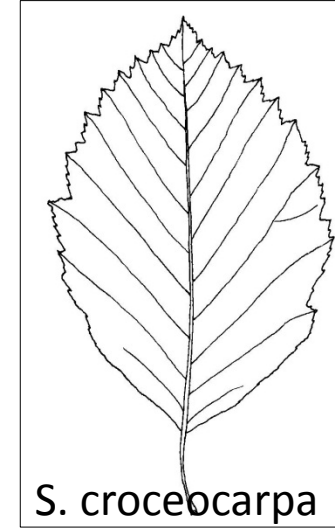
S. aria

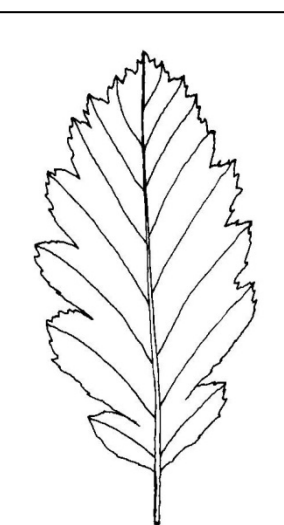
S. austriaca

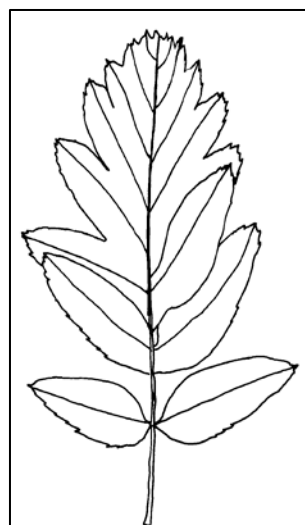
S. latifolia

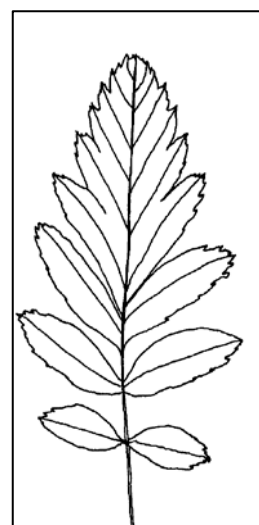
S. croceocarpa

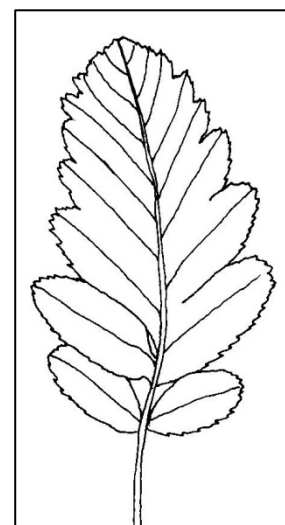
S. intermedia

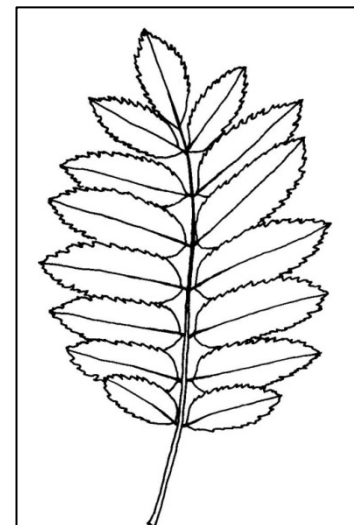
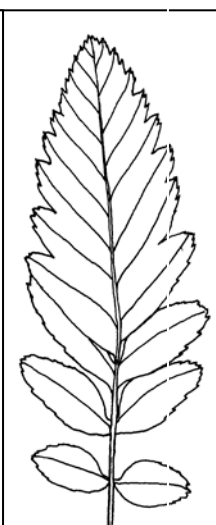
S. hybrida

S. x liljeforsii

S. x thuringiaca

S. aucuparia